

**Националната система „Живи човешки съкровища – България“
между съхраняването на фолклора и опазването на нематериалното
културно наследство**

Ива Станоева

Литература

Бокова, Ирена 2021: Нематериално културно наследство и живо наследство – теоретични аспекти и скрити послания. – В: *Нематериално културно наследство. Актуални проблеми. Сборник с доклади от международна научна конференция „Актуални проблеми в изучаването на нематериалното културно наследство и прилагането на Конвенция 2003. Приносът на учените от Българска академия на науките“*, посветена на 150 години от създаването на Българската академия на науките. София, 17–18 октомври 2019 г. Съст. Мила Сантова, Валентина Ганева-Райчева, Ива Станоева, Миглена Иванова, Милена Любенова, Стела Ненова, Мирена Станева, Даниел Фокас. София: Издателство на БАН „Проф. Марин Дринов“, 216–224 [Bokova, Irena 2021: Nematerialno kulturno nasledstvo i zhivo nasledstvo – teoretichni aspekti i skriti poslaniya. – In: *Nematerialno kulturno nasledstvo. Aktualni problemi. Sbornik s dokladi ot mezhdunarodna nauchna konferentsiya „Aktualni problemi v izuchavaneto na nematerialnoto kulturno nasledstvo i prilaganeto na Konventsiya 2003. Prinostat na uchenite ot Bulgarska akademiya na naukite“*, posvetena na 150 godini ot sazhdavaneto na Bulgarskata akademiya na naukite. Sofia, 17–18 oktombri 2019 g. Sast. Mila Santova, Valentina Ganeva-Raycheva, Iva Stanoeva, Miglena Ivanova, Milena Lyubanova, Stela Nenova, Mirena Staneva, Daniel Fokas. Sofia: Izdatelstvo na BAN „Prof. Marin Drinov“, 216–224].

Бочков, Пламен 2002: *Увод във фолклорната култура. Лекции по фолклор*. Пловдив: Пловдивско университетско издателство [Bochkov, Plamen 2002: *Uvod vav folklorната kultura. Leksii po folklor*. Plovdiv: Plovdivsko universitetsko izdatelstvo].

БФ 1996/5–6: *Български фолклор*, 1996, № 5–6. Медии и фолклор. Съст. Наталия Рашкова [BF 1996/5–6: *Bulgarski folklor*, 1996, No. 5–6. Medii i folklor. Sast. Natalia Rashkova].

БФ 2005/5: *Български фолклор*, 2005, № 5. Копривщица 2005. Съст. Валентина Ганева-Райчева [BF 2005/5: *Bulgarski folklor*, 2005, No. 5. Koprivshtitsa 2005. Sast. Valentina Ganeva-Raycheva].

БФ 2013/1: *Български фолклор*, 2013, № 1. Нематериално културно наследство. Съст. Мила Сантова [BF 2013/1: *Bulgarski folklor*, 2013, No. 1. Nematerialno kulturno nasledstvo. Sast. Mila Santova].

БФ 2015/2: *Български фолклор*, 2015, № 2. 50 години Национален събор на народното творчество – Копривщица. Съст. Валентина Ганева-

Райчева, Наталия Рашкова, Ива Станоева [BF 2015/2: *Bulgarski folklor*, 2015, No. 2. 50 godini Natsionalen sabor na narodnoto tvorchestvo – Koprivshitsa. Sast. Valentina Ganeva-Raycheva, Natalia Rashkova, Iva Stanoeva].

БФ 2019/1: *Български фолклор*, 2019, № 1. Читалището. Съст. Мила Сантова [BF 2019/1: *Bulgarski folklor*, 2019, No. 1. Chitalishteto. Sast. Mila Santova].

БФ 2019/2: *Български фолклор*, 2019, № 2. Пирин пее. Съст. Албена Георгиева [BF 2019/2: *Bulgarski folklor*, 2019, No. 2. Pirin pee. Sast. Albena Georgieva].

Временни Правила 1888: Временни Правила за научни и книжовни предприятия. – *Държавен вестник*, бр. 31, 19 март [Vremenni Pravila 1888: Vremenni Pravila za nauchni i knizhovni predpriyatiya. – *Darzhaven vestnik*, br. 31, 19 mart].

Ганева-Райчева, Валентина 2013: Нематериалното културно наследство на България: политики, практики, носители. – *Български фолклор*, № 1, 7–31 [Ganeva-Raycheva, Valentina 2013: Nematerialното kulturno nasledstvo na Bulgaria: politiki, praktiki, nositeli. – *Bulgarski folklor*, No. 1, 7–31].

Ганева-Райчева, Валентина 2015: Препрочитайки списание „Български фолклор“. – *Български фолклор*, № 1, 7–31 [Ganeva-Raycheva, Valentina 2015: Preprochitayki spisanie „Bulgarski folklor“. – *Bulgarski folklor*, No. 1, 7–31].

Гачев, Георги 1979: *Ускорено развитие на културата*. София: Наука и изкуство [Gachev, Georgi 1979: *Uskoreno razvitie na kulturata*. Sofia: Nauka i izkustvo].

Дечев, Стефан, Николай Вуков 2010: От калпака до цървулите: как се създава българската национална носия. – В: *В търсене на българското: мрежи на национална интимност (XIX–XXI век)*. Съст. Стефан Дечев. София: Институт за изследване на изкуствата – БАН, 159–254 [Dechev, Stefan, Nikolai Vukov 2010: Ot kalpaka do tsarvulite: kak se sazdava bulgarskata natsionalna nosiya. – In: *V tarsene na bulgarskoto: mrezi na natsionalna intimnost (XIX–XXI vek)*. Sast. Stefan Dechev. Sofia: Institut za izsledvane na izkustvata – BAN, 159–254].

Димитрова, Меглена 2022: Първото земеделско-промишлено изложение. – *БНР. Архивен фонд* [Dimitrova, Meglena 2022: Parvoto zemedelsko-promishleno izlozhenie. – *BNR. Arhiven fond*]. – <https://archives.bnr.bg/panair/> (12.08.2023).

Динеков, Петър 1980: *Български фолклор. Част 1*. София: Български писател [Dinekov, Petar 1980: *Bulgarski folklor. Chast 1*. Sofia: Bulgarski pisatel].

Живков, Тодор Ив. 1977: *Народ и песен*. София: Издателство на БАН [Zhivkov, Todor Iv. 1977: *Narod i pesen*. Sofia: Izdatelstvo na BAN].

Живков, Тодор Ив. 1981: *Фолклор и съвременност*. София: Наука и изкуство [Zhivkov, Todor Iv. 1981: *Folklor i savremennost*. Sofia: Nauka i izkustvo].

Заячка, Пламена 2021: Включване на общностите в процеса на опазване и социализация на културно наследство – правнонормативни документи на водещи международни организации. – *Български фолклор*, № 3, 344–362 [Zayachka, Plamena 2021: Vkluyuchvane na obshtnostite v protsesa na opazvane i sotsializatsiya na kulturno nasledstvo – pravnonormativni dokumenti na vodeshti mezhhdunarodni organizatsii. – *Bulgarski folklor*, No. 3, 344–362].

Иванова, Миглена 2007: Орнаментиката в „огледалото“ на идеите и практиките за експониране на Първото пловдивско изложение. – *Български фолклор*, № 4, 26–43 [Ivanova, Miglena 2007: Ornamentikata v „ogledaloto“ na ideite i praktikite za eksponirane na Parvoto plovdivsko izlozhenie. – *Bulgarski folklor*, No. 4, 26–43].

Илиева, Ангелина 2021: Генерала и неговото фенство. Наблюдения върху една „пандемия на участието“. – В: *Етнология и епидемии. Социокултурни измерения на пандемията от COVID-19*. Съст. Вихра Баева, Ангелина Илиева. София: Издателство на БАН „Проф. Марин Дринов“, 102–123 [Ilieva, Angelina 2021: Generala i negovoto fenstvo. Nablyudeniya varhu edna „pandemiya na uchastieto“. – In: *Etnologiya i epidemii. Sotsiokulturni izmereniya na pandemiyata ot COVID-19*. Sast. Vihra Baeva, Angelina Iieva. Sofia: Izdatelstvo na BAN „Prof. Marin Drinov“, 102–123].

Конвенция 2003: Конвенция за опазване на нематериалното културно наследство. – <https://ich.unesco.org/doc/src/00009-BG-PDF.pdf> (30.08.2023) [orig. Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage. – <https://ich.unesco.org/en/convention> (30.08.2023)].

Любенова, Милена 2013: Кандидатурите от Националната система „Живи човешки съкровища – България“ и съхраняването им в Националния център за нематериално културно наследство при ИЕФЕМ. – *Български фолклор*, № 1, 114–120 [Lyubenova, Milena 2013: Kandidaturite ot Natsionalnata sistema „Zhivi choveshki sakrovishta – Bulgaria“ i sahranyavaneto im v Natsionalniya tsentar za nematerialno kulturno nasledstvo pri IEFEM. – *Bulgarski folklor*, No. 1, 114–120].

Маркова, Мира 2011: Панславизмът, Първата руска етнографска изложба и мястото на българите в нея. – *Анамнеза*, № 1–2, 78–99 [Markova, Mira 2011. Panslavizmat, Parvata ruska etnografaska izlozhba i myastoto na bulgarite v neya. – *Anamneza*, No. 1–2, 78–99].

Матеева, Ваня, Володя Златев 2013: Поглед към административно-правната защита на културното наследство в България: от старината до (не)материалното културно наследство. – *Български фолклор*, № 1, 29–44 [Mateeva, Vanya, Volodya Zlatev 2013: Pogled kam administrativno-pravnata zashtita na kulturnoto nasledstvo v Bulgaria: ot starinata do (ne)materialното kulturno nasledstvo. – *Bulgarski folklor*, No. 1, 29–44].

Недков, Симеон 1998: *Музеи и музеология*. София: ЛиК [Nedkov, Simeon 1998: *Muzei i muzeologiya*. Sofia: LiK]. – https://chitanka.info/todo/16001-20210728-201845-gosp_stefanmuseology.pdf (12.08.2023)

Ненова, Стела 2016: *Българските читалища и съхранението на фолклора*. Дисертация за присъждане на образователната и научна степен „доктор“. София: Институт за етнология и фолклористика с Етнографски музей при БАН [Nenova, Stela 2016: *Bulgarskite chitalishta i sahraneniето na folklorа*. Disertatsiya za prisazhdane na obrazovatelната i nauchna stepen „doktor“. Sofia: Institut za etnologiya i folkloristika s Etnografski muzey pri BAN].

Ненова, Стела 2018: Читалища, селищни общности и фолклорна култура през Възраждането. – *Български фолклор*, № 2, 165–184 [Nenova, Stela 2018: Chitalishta, selishtni obshtnosti i folklorna kultura prez Vazrazhdaneto. – *Bulgarski folklor*, No. 2, 165–184].

Ненова, Стела 2019а: Общности и читалищна институция в съхранението на нематериалното културно наследство – нормативни документи и практики. – *Български фолклор*, № 1, 32–49 [Nenova, Stela 2019а: Obshtnosti i chitalishtna institutsiya v sahraneniето na nematerialното kulturno nasledstvo – normativni dokumenti i praktiki. – *Bulgarski folklor*, No. 1, 32–49].

Ненова, Стела 2019б: Читалището и опазването на нематериалното културно наследство (Из живота на групите за фолклор в Бистрица и Алино). – *Български фолклор*, № 4, 420–441 [Nenova, Stela 2019b: Chitalishteto i opazvaneto na nematerialното kulturno nasledstvo (Iz zhivota na grupite za folklor v Bistritsa i Alino). – *Bulgarski folklor*, No. 4, 420–441].

Ненова, Стела 2021: Читалищата по време на пандемия – политики и практики. – *Български фолклор*, № 1, 46–60 [Nenova, Stela 2021: Chitalishtata po vreme na pandemiya – politiki i praktiki. – *Bulgarski folklor*, No. 1, 46–60].

Папучиев, Николай 2012: *Фолклор и национална култура*. София: Кралица Маб [Papuchiev, Nikolay 2012: *Folklor i natsionalna kultura*. Sofia: Kralitsa Mab].

Парушева, Добринка 2014: Културното наследство и културните политики в България между локалното и глобалното. – В: *Дни на наследството 2013*. Отг. ред. Лозанка Пейчева. София: Академично издателство „Проф. Марин Дринов“, 65–73 [Parusheva, Dobrinka 2014: Kulturnoto nasledstvo i kulturnite politiki v Bulgaria mezhdu lokalното i globalното. – In: *Dni na nasledstvoto 2013*. Otg. red. Lozanka Peycheva. Sofia: Akademichno izdatelstvo „Prof. Marin Drinov“, 65–73].

Сантова, Мила 1990: Препоръка за опазване на фолклора. – *Български фолклор*, № 3, 110–114 [Santova, Mila 1990: Preporaka za opazvane na folklorа. – *Bulgarski folklor*, No. 3, 110–114].

Сантова, Мила 2014: *Да уловиш неувимото. Нематериално културно наследство*. София: Академично издателство „Проф. Марин Дринов“ // Santova, Mila. *To Capture the Elusive. Intangible Cultural Heritage*. Sofia: „Prof. Marin Drinov“ Academic Publishing House.

Сантова, Мила 2019а: Читалището: трансмисия, единение, институция. – *Български фолклор*, № 1, 5–14 [Santova, Mila 2019а: Chitalishteto: transmisiya, edinenie, institutsiya. – *Bulgarski folklor*, No. 1, 5–14].

Сантова, Мила 2019б: Понятието „общност“ в Конвенцията на ЮНЕСКО за опазване на нематериалното културно наследство – 2003 г. и свързана с нея документация. – *Български фолклор*, № 4, 400–419 [Santova, Mila 2019b: Ponyatiето „obshtnost“ v Konventsiyata na UNESCO za opazvane na nematerialното kulturno nasledstvo – 2003 g. i svarzana s neya dokumentatsiya. – *Bulgarski folklor*, No. 4, 400–419].

Сантова, Мила 2021а: Конвенцията на ЮНЕСКО за опазване на нематериалното културно наследство – ново разбиране за културното наследство. Ролята на учените от БАН за прилагането на Конвенцията в България. – *Списание на Българската академия на науките*, № 1, 33–42 [Santova, Mila 2021a: Konventsiyata na UNESCO za opazvane na nematerialното kulturno nasledstvo – novo razbirane za kulturnoto nasledstvo. Rolyata na uchenite ot BAN za prilaganeto na Konventsiyata v Bulgaria. – *Spisanie na Bulgarskata akademiya na naukite*, No. 1, 33–42].

Сантова, Мила 2021б: Ролята на учените от БАН за прилагане на Конвенцията за опазване на нематериалното културно наследство в България. – В: *Нематериално културно наследство. Актуални проблеми. Сборник с доклади от международна научна конференция „Актуални проблеми в изучаването на нематериалното културно наследство и прилагането на Конвенция 2003. Приносът на учените от Българска академия на науките“*, посветена на 150 години от създаването на Българската академия на науките. София, 17–18 октомври 2019 г. Съст. Мила Сантова, Валентина Ганева-Райчева, Ива Станоева, Миглена Иванова, Милена Любенова, Стела Ненова, Мирена Станева, Даниел Фокас. София: Издателство на БАН „Проф. Марин Дринов“, 11–20 [Santova, Mila 2021b: Rolyata na uchenite ot BAN za prilagane na Konventsiyata za opazvane na nematerialното kulturno nasledstvo v Bulgaria. – In: *Nematerialno kulturno nasledstvo. Aktualni problemi. Sbornik s dokladi ot mezhdunarodna nauchna konferentsiya „Aktualni problemi v izuchavaneto na nematerialното kulturno nasledstvo i prilaganeto na Konventsiya 2003. Prinosat na uchenite ot Bulgarska akademiya na naukite“*, posvetena na 150 godini ot sazhdavaneto na Bulgarskata akademiya na naukite. Sofia, 17–18 oktombri 2019 g. Sast. Mila Santova, Valentina Ganeva-Raycheva, Iva Stanoeva, Miglena Ivanova, Milena Lyubanova, Stela Nenova, Mirena Staneva, Daniel Fokas. Sofia: Izdatelstvo na BAN „Prof. Marin Drinov“, 11–20].

Сантова и др. 2004: Сантова, Мила, Димитрина Кауфман, Албена Георгиева-Ангелова, Лозанка Пейчева, Екатерина Анастасова, Ваня Матеева, Радка Братанова, Анна Щърбанова, Евгения Грънчарова, Ива Станоева, Красимира Кръстанова, Саша Лозанова, Миглена Иванова. *Живи човешки съкровища – България*. София: Академично издателство „Марин Дринов“ // Santova, Mila, Dimitrina Kaufman, Albena Georgieva-Angelova, Lozanka Peycheva, Ekaterina Anastasova, Vanya Mateeva, Radka Bratanova, Anna Shtarbanova, Evgenia Grancharova, Iva Stanoeva, Krasimira Krastanova, Sasha Lozanova, Miglena Ivanova. *Living Human Treasures – Bulgaria*. Sofia: Academic Publishing House „Marin Drinov“.

Сантова, Любенова, Ненова 2013: Сантова, Мила, Милена Любенова, Стела Ненова. Национална система „Живи човешки съкровища – България“. – *Български фолклор*, № 1, 98–113 [Santova, Lyubanova, Nenova 2013: Santova, Mila, Milena Lyubanova, Stela Nenova. Natsionalna sistema „Zhivi choveshki sakrovishta – Bulgaria“. – *Bulgarski folklor*, No. 1, 98–113].

Станоев, Станой 2005а: *Вицът и неговите послания*. София: Академично издателство „Марин Дринов“ [Stanoev, Stanoy 2005a: *Vitsat i negovite poslaniya*. Sofia: Akademichno izdatelstvo „Marin Drinov“].

Станоев, Станой 2005б: Вицовите колекции в интернет. – В: *Проблеми на българския фолклор. Т. 10. Фолклор – идентичност – съвременност*. Ред. Катя Михайлова, Светла Петкова, Наталия Рашкова, Мила Сантова, Йорданка Холевич. София: Академично издателство „Марин Дринов“, 83–90 [Stanoev, Stanoy 2005b: *Vitsovite kolektsii v internet*. – In: *Problemi na bulgarskiya folklor. T. 10. Folklor – identichnost – savremennost*. Red. Katya Mihaylova, Svetla Petkova, Natalia Rashkova, Mila Santova, Yordanka Holevich. Sofia: Akademichno izdatelstvo „Marin Drinov“, 83–90].

Станоев, Станой 2021: Смях срещу коронавирус. – В: *Етнология и епидемии. Социокултурни измерения на пандемията от COVID-19*. Съст. Вихра Баева, Ангелина Илиева. София: Издателство на БАН „Проф. Марин Дринов“, 151–163 [Stanoev, Stanoy 2021: *Smyah sreshtu koronavirus*. – In: *Etnologiya i epidemii. Sotsiokulturni izmereniya na pandemiyata ot COVID-19*. Sast. Vihra Baeva, Angelina Ilieva. Sofia: Izdatelstvo na BAN „Prof. Marin Drinov“].

Станоева, Ива 2013: Опазване на нематериалното културно наследство: проблеми и интерпретации. – *Български фолклор*, № 1, 45–56 [= Stanoeva, Iva. Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage: Problems and Interpretations. – *Български фолклор [Bulgarski folklor]*, 2016, Special Edition, 15–29].

Стоилова, Елица 2014: Валоризация на нематериалното културно наследство. – В: *Дни на наследството 2013*. Отг. ред. Лозанка Пейчева. София: Академично издателство „Проф. Марин Дринов“, 170–182 [Stoilova, Elitsa 2014: *Valorizatsiya na nematerialното kulturno nasledstvo*. – In: *Dni na nasledstvoto 2013*. Otg. red. Lozanka Peycheva. Sofia: Akademichno izdatelstvo „Prof. Marin Drinov“, 170–182].

Тодоров, Делчо 1889: *Българската етнография през Възраждането*. София: БАН [Todorov, Delcho. *Bulgarskata etnografiya prez Vazrazhdaneto*. Sofia: BAN].

Тончева, Веселка 2007: Фолклор и медии. Телевизионният „образ“ на българския музикален фолклор. – *LiterNet*, № 1 (86) [Toncheva, Veselka 2007: *Folklor i medii. Televizionniyat „obraz“ na bulgarskiya muzikalen folklor*. – *LiterNet*, No. 1 (86)]. – https://litenet.bg/publish19/v_toncheva/folklor.htm (17.08.2023).

Традиционното облекло в България 2021: *Традиционното облекло в България. Документи от 1888–1889 г.* Съст. и ред. Маргарет Димитрова,

Миглена Иванова, Ива Станоева, Дарина Младенова, Мая Александрова, Хетил Ро Хауге, Делян Русев. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“ [Traditionnoto obleklo v Bulgaria 2021: *Traditionnoto obleklo v Bulgaria. Dokumenti ot 1888–1889 g.* Sast. i red. Margaret Dimitrova, Miglena Ivanova, Iva Stanoeva, Darina Mladenova, Maya Aleksandrova, Hetil Ro Hauge, Delyan Rusev. Sofia: Universitetsko izdatelstvo „Sv. Kliment Ohridski“].

Шишманов, Иван Д. 1889. Значението и задачата на нашата етнография. – *Сборник за народни умотворения, наука и книжнина*, кн. 1, 1–64 [Shishmanov, Ivan D. 1889. Znachenieto i zadachata na nashata etnografiya. – *Sbornik za narodni umotvoreniya, nauka i knizhnina*, кн. 1, 1–64].

Щърбанова, Анна 2015: Съборът в Копривщица – жив музей на българската фолклорна култура. – *Български фолклор*, № 2, 175–196 [Shtarbanova, Anna 2015: Saborat v Koprivshitsa – zhiv muzey na bulgarskata folklorna kultura. – *Bulgarski folklor*, No. 2, 175–196].

Ben-Amos, Dan 2023: Between Intangible Cultural Heritage and Folklore. – *Folklor/Edebiyat*, 29 (114), 347–386. DOI: 10.22559/folklor.2459.

Convention 2003 = Конвенция 2003

Ganeva-Rajčeva, Valentina 2013: Folkloristika. – In: *Slovník termínů slovesného folkloru. Bulharsko*. Red. Vihra Baeva, Jaroslav Otčenášek. Praha–Sofie: Etnologický ústav Akademie věd České republiky, v. v. i., 27–31 // Ганева-Райчева, Валентина 2013: Фолклористика. – В: *Речник на термините от словесния фолклор. България*. Ред. Вихра Баева, Ярослав Отченашек. Прага – София: Етнологицки устав Академие Вед Ческе Републики, в. в. и., 218–223.

Santova 2014 = Сантова, Мила 2014

Santova et al. 2004 = Сантова, Мила и др. 2004

Stanoeva 2016 = Станоева, Ива 2013

Testa, Alessandro 2016: From Folklore to Intangible Cultural Heritage. Observations about a Problematic Filiation. – *Österreichische Zeitschrift für Volkskunde*, 119 (3–4), 221–243.

Ива Станоева

Институт за етнология и фолклористика

с Етнографски музей

Българска академия на науките

ул. „Акад. Георги Бончев“, бл. 6

1113 София, БЪЛГАРИЯ

iva_stanoeva@abv.bg